Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.06.2013, sp. zn. 29 Cdo 2543/2011, ECLI:CZ:NS:2013:29.CDO.2543.2011.1

Číslo: 100/2013

Právní věta:

Závěr, že kupní smlouva, kterou dlužník prodal sporné nemovitosti kupujícímu, je zkracujícím právním úkonem dlužníka, nelze učinit jen na základě prostého konstatování, že ze sjednané (formálně ekvivalentní) kupní ceny zaplatil kupující pouze její část.

Měřítkem toho, zda rozhodnutí soudu prvního stupně je či není přezkoumatelné, nejsou požadavky odvolacího soudu na náležitosti odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně, ale především zájem účastníků řízení na tom, aby mohli náležitě použít v odvolání proti tomuto rozhodnutí odvolací důvody. I když rozhodnutí soudu prvního stupně nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly - podle obsahu odvolání - na újmu uplatnění práv odvolatele. Obdobně platí, že i když rozhodnutí odvolacího soudu nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly - podle obsahu dovolání - na újmu uplatnění práv dovolatele.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 25.06.2013

Spisová značka: 29 Cdo 2543/2011

Číslo rozhodnutí: 100

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Odporovatelnost

Předpisy: § 157 odst. 2 o. s. ř.
§ 16 ZKV ve znění do 31.12.2007
§ 219a odst. 1 písm. b) o. s. ř.
§ 42a odst. 1 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 10. 10. 2006 zamítl K r a j s k ý s o u d v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích žalobu, jíž se žalobce B., spol. s r. o., domáhal vůči žalovanému M., s. r. o., určení, že kupní smlouva uzavřená 29. 5. 1998 mezi žalovaným a společností M., spol. s. r. o. (dále též jen „úpadce“), jejímž předmětem byl prodej (ve výroku označených) nemovitostí (dále jen „sporné nemovitosti“), se všemi součástmi a příslušenstvími (včetně těch, jež soud vyjmenoval ve výroku), je vůči (konkursní)

podstatě neúčinná (bod I. výroku). Dále rozhodl o nákladech řízení (bod II. výroku).

Šlo o v pořadí třetí rozhodnutí soudu prvního stupně v této věci, když předchozí dva (rovněž zamítavé) rozsudky (ze dne 21. 12. 2001 a ze dne 20. 6. 2003 zrušil Vrchní soud v Praze z procesních důvodů (první usnesením ze dne 30. 10. 2002 a druhý usnesením ze dne 5. 1. 2004).

Soud při posuzování důvodnosti žalobou uplatněného nároku vyšel zejména z toho, že:

1) Pozdější úpadce byl zapsán do obchodního rejstříku 19. 5. 1992 a jeho společníky byli do 29. 4. 1999 mimo jiné P. M. a M. M., kteří do 31. 12. 1999 vykonávali funkci jednatelů. Do 17. 3. 1998, kdy přenesl sídlo do Hradce Králové, sídlil pozdější úpadce v Mikulově.

2) Usnesením ze dne 23. 4. 1999 prohlásil Krajský soud v Hradci Králové konkurs na majetek úpadce.

3) Žalovaný byl zapsán do obchodního rejstříku 30. 4. 1998 jako sídlící v Mikulově a jeho společníky a jednateli byli rovněž P. M. a M. M.

4) Pozdější úpadce prodal sporné nemovitosti žalovanému kupní smlouvou ze dne 29. 5. 1998 (dále jen „kupní smlouva“) za dohodnutou kupní cenu ve výši 35 000 000 Kč, vycházející ze znaleckého posudku znalce A. K. Účinky vkladu vlastnického práva podle kupní smlouvy do katastru nemovitostí nastaly 29. 5. 1998. Důkaz o zaplacení kupní ceny nebyl předložen a prodávající neodstoupil od kupní smlouvy.

5) Podle korespondence mezi pozdějším úpadcem společností B. a společností E., jednal pozdější úpadce o pronájmu sporných nemovitostí, tato jednání však skončila nezdarem.

6) Žalobce netvrdil, ani nedoložil, že má vůči úpadci vymahatelnou pohledávku; předložil pouze uznávací prohlášení ze dne 4. 6. 1998, jímž pozdější úpadce uznal dluh ve výši 6 098 230,80 Kč a 28 019 984,60 Kč.

7) Svědci P. M., M. M. a R. D. potvrdili, že pozdější úpadce vážně jednal o pronájmu sporných nemovitostí, s tím, že z finančních prostředků, jež chtěl takto získat, by mohl uhradit dluhy. Účastníci řízení ani soud neměli a nemají pochyb o tom, že označené osoby skutečně vypovídaly pravdu. Jejich výpovědi však byly pouze „podpůrným důkazem pro to, že prodejem nemovitosti nedošlo ke zkrácení věřitelů“.

8) Podle výpisu z označeného listu vlastnictví ze dne 1. 4. 1998 vázlo na všech tam uvedených sporných nemovitostech zástavní právo na poskytnutý úvěr ve výši 49 000 000 Kč a kromě toho byla k těmto nemovitostem zřízena zástavní práva správcem daně.

9) Podle označeného vyšetřovacího spisu Policie České republiky bylo rozhodnutím z 20. 4. 2006 odloženo trestní stíhání P. M., M. M. a dalších osob, s tím, že se nepodařilo prokázat, že tyto osoby se dopustily trestných činů poškozování věřitele dle § 256 odst. 1 písm. a) a § 256 odst. 1 a 3 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona. Uvedené rozhodnutí bylo dne 25. 5. 2006 potvrzeno Okresním státním zastupitelstvím v Hodoníně.

Na tomto základě soud – cituje ustanovení § 42a zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku – uzavřel, že:

1) Žalobce se původně domáhal určení, že napadený právní úkon je neúčinný vůči němu, ačkoliv v té době již byl prohlášen konkurs na majetek úpadce; do správné podoby (že je tento úkon neúčinný vůči „konkursní podstatě“) změnil žalobní petit po poučení, jehož se mu dostalo

soudem, až 13. 7. 2004.

2) Smyslem odpůrčí žaloby podle ustanovení § 42a obč. zák. je – uvažováno z pohledu žalujícího věřitele – dosáhnout rozhodnutí soudu, kterým bude určeno, že je vůči němu, respektive vůči podstatě, neúčinný dlužníkem učiněný právní úkon. Rozhodnutí soudu, kterým bylo odpůrčí žalobě vyhověno, pak představuje podklad k tomu, že se věřitel může na základě titulu způsobilého k výkonu rozhodnutí (exekučního titulu) vydaného proti dlužníku domáhat nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) postižením toho, co odporovatelným (právně neúčinným) právním úkonem ušlo z dlužníkova majetku, a to nikoliv proti dlužníku, ale vůči osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn. V případě, že uspokojení věřitele z tohoto majetku není dobře možné, musí se věřitel – místo určení neúčinnosti právního úkonu – domáhat, aby mu ten, komu z odporovatelného právního úkonu dlužníka vznikl prospěch, vydal takto získané plnění. Odpůrčí žaloba je tedy právním prostředkem sloužícím k uspokojení vymahatelné pohledávky věřitele v řízení o výkon rozhodnutí (exekučním řízení), a to postižením věcí, práv nebo jiných majetkových hodnot, které odporovatelným právním úkonem ušly z dlužníkova majetku, popřípadě vymožením peněžité náhrady ve výši odpovídající prospěchu získanému z odporovatelného právního úkonu.

3) K odpůrčí žalobě je aktivně věcně legitimován (§ 42a odst. 1 obč. zák.) věřitel, jehož pohledávka za dlužníkem je vymahatelná. Věřitelem je ten, kdo má za dlužníkem pohledávku (ať splatnou či nesplatnou, popřípadě budoucí). Vymahatelnou pohledávkou se pak rozumí taková pohledávka, jejíž splnění lze vynutit cestou výkonu rozhodnutí (exekucí), tj. taková pohledávka, která byla věřiteli přiznána vykonatelným rozhodnutím nebo jiným titulem, podle kterého lze nařídit výkon rozhodnutí (exekuci). Dlužníkovy právní úkony zkracují pohledávku věřitele zejména tehdy, jestliže vedou ke zmenšení majetku dlužníka a jestliže „v důsledku nich nastalé zmenšení majetku dlužníka, ačkoliv – nebýt těchto úkonů – by se z majetku dlužníka alespoň zčásti uspokojil“.

4) Co do aktivní legitimace žalobce nebyl v průběhu dokazování tvrzen, navržen ani předložen důkaz o tom, že má žalobce vůči úpadci (dlužníkovi) vymahatelnou pohledávku, „tedy takovou, která byla věřiteli přiznána vykonatelným rozhodnutím nebo jiným titulem, na základě kterého by bylo možno nařídit exekuci, jak předpokládá ustanovení § 42a odst. 1 obč. zák.“ Uznávací prohlášení ze dne 4. 6. 1998 nedokládá vykonatelnost žalobcovy pohledávky.

5) Na předmětných nemovitostech, jejichž hodnota byla určena znaleckým posudkem na částku 35 000 000 Kč (přičemž proti výši kupní ceny ani proti znaleckému posudku nevznesl žalobce námitky, z čehož má soud za prokázáno, že kupní cena odpovídala skutečné hodnotě sporných nemovitostí), vázlo zástavní právo ve prospěch peněžních ústavů do výše 49 000 000 Kč. Je tedy zřejmé, že mělo-li by dojít ke zpeněžení majetku, ohledně něhož se žalobce domáhá neúčinnosti převodu, pak by z toho majetku žalobci nepřišlo ničeho. V první řadě (a ne zcela) by se totiž uspokojily pohledávky peněžního ústavu, v jehož prospěch bylo zřízeno zástavní právo. Není tedy možno přisvědčit tvrzení, že kdyby nedošlo k odporovatelnému právnímu úkonu, mohl by být žalobce alespoň částečně uspokojen prodejem sporných nemovitostí. Nelze rovněž přisvědčit tomu, že prodejem sporných nemovitostí došlo ke zmenšení konkursní podstaty. S nemovitostmi přešla na nového nabyvatele i zástavní práva věřitelů v rozsahu podstatně vyšším, než byla hodnota převáděného majetku. Kdyby tedy do konkursní podstaty byly vráceny nemovitosti v hodnotě 35 000 000 Kč, přešly by na úpadce současně závazky ve výši 49 000 000 Kč. Tato skutečnost byla doložena i výsledkem policejního vyšetřování, v němž se neprokázalo, že by úpadce či nabyvatel nemovitostí jednali v úmyslu zkrátit, poškodit nebo zvýhodnit věřitele. Předpoklady obsažené v ustanovení § 42a obč. zák. tedy nebyly splněny ani ohledně okolnosti, zda úpadce učinil právní úkon v úmyslu zkrátit věřitele.

K odvolání žalobce V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 24. 2. 2011 připustil vstup Mgr. L. K., jako správkyně konkursní podstaty úpadce, do řízení jako vedlejší účastnice řízení na straně žalobce (první výrok) a změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že vůči konkursní podstatě úpadce, na jehož majetek byl prohlášen konkurs usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 23. 4. 1999, je právně neúčinná kupní smlouva, kterou uzavřel úpadce jako prodávající dne 29. 5. 1998 se žalovaným jako kupujícím a jejímž předmětem jsou nemovitosti označené ve výroku rozsudku, se všemi součástmi a příslušenstvím označeným ve výroku rozsudku (druhý výrok). Dále rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (třetí výrok).

Odvolací soud především uvedl, že nemohl přihlédnout k námitce vedlejší účastnice, že v únoru 2010 (podáním doručeným 5. 2. 2010) odstoupila od kupní smlouvy podle § 14 odst. 4 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV"), a to jednak vzhledem k principu neúplné apelace, jednak vzhledem k námitce promlčení vznesené žalovaným. Přitom poukázal na to, že právo odstoupit od kupní smlouvy je právem majetkovým, které podléhá promlčení v obecné promlčecí lhůtě, jež počíná dnem následujícím po prohlášení konkursu. V daném případě byl konkurs prohlášen v roce 1999 a správkyně konkursní podstaty odstoupila od kupní smlouvy po více než 10 letech a proto opožděně.

Dále odvolací soud poukázal na to, že opakoval některé listinné důkazy, popřípadě dokazování doplnil v rozsahu potřebném pro posouzení věci, a poznamenal, že zvažoval také zrušení rozsudku a vrácení věci k dalšímu řízení především pro jeho kusost a malou přesvědčivost, jakož i proto, že se nevypořádal náležitě s tvrzeními žalobce, např. ohledně existence vymahatelné pohledávky. Dospěl však k závěru, že to není možné s ohledem na povinnost soudu (vyplývající z ustanovení § 6 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu), postupovat v řízení tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná, jakož i s ohledem na to, že ve věci již bylo včetně rozsudku Nejvyššího soudu vydáno sedm rozhodnutí, řízení trvá téměř 11 let a dva jiné senáty odvolacího soudu se nevyslovily k žádné ze zásadních právních otázek, které je třeba v dané věci řešit (vždy došlo ke zrušení rozhodnutí pouze z důvodu procesních vad).

Odvolací soud na základě jím provedeného dokazování vyšel dále z toho, že:

1) Při uzavření kupní smlouvy jednal za prodávajícího jednatel M. M. a za kupujícího jednatel P. M. Kupující se zavázal zaplatit sjednanou kupní cenu nejpozději do šesti měsíců od „doručení nabytí právních účinků vkladu do katastru nemovitostí". Podle článku VI. kupní smlouvy měl prodávající právo od smlouvy odstoupit v případě, že kupující neuhradí kupní cenu řádně a včas v dohodnutém termínu ani v prodávajícím dodatečně stanovené přiměřené lhůtě.

2) Podle opakovaných podání a přednesů žalovaného zaplatil žalovaný na kupní cenu pouze 6 000 000 Kč.

3) Podle výpisů z přezkumného jednání ve věci vedené u Krajského soudu v Hradci Králové, právní a procesní předchůdce žalobce společnost S. přihlásil vůči úpadci pohledávku v celkové výši 33 034 624,60 Kč, kterou správce konkursní podstaty uznal v plné výši jako nevykonatelnou pohledávku třetí třídy (z obchodního styku) a kterou nepopřeli úpadce ani ostatní věřitelé, takže ji (konkursní) soud pokládal za zjištěnou.

4) Podle úplného výpisu z obchodního rejstříku vedeného Krajským soudem v Brně byli M. M. a P. M. jednateli žalovaného i v době uzavření kupní smlouvy.

5) Podle úplného výpisu z obchodního rejstříku vedeného Krajským soudem v Hradci Králové byli M. M. a P. M. jednateli pozdějšího úpadce i v době uzavření kupní smlouvy. Dnem 9. 7.

1998 byl do obchodního rejstříku zapsán jako likvidátor pozdějšího úpadce R. D.

Na tomto základě odvolací soud uzavřel, že:

1) Není opodstatněna námitka žalovaného, že uplatněný nárok prekludoval, jelikož ke změně žalobního petitu došlo až 13. 7. 2004 (srov. „tříletá lhůta od učinění odporovatelného právního úkonu jako hmotněprávní podmínka úspěchu žaloby“). Nešlo totiž o změnu, nýbrž o upřesnění žalobního návrhu. Bez ohledu na to, zda žalobu mající oporu ve zvláštním ustanovení § 16 ZKV (ve vztahu k § 42a obč. zák.) podá jeden z věřitelů, všichni věřitelé nebo správce konkursní podstaty, vždy nastane v případě jejího úspěchu důsledek předvídaný ustanovením § 16 odst. 4 ZKV. Při vyslovení neúčinnosti právního úkonu dlužníka v době, kdy již byl prohlášen konkurs na jeho majetek, se tedy stává majetek, který právním úkonem ušel z dlužníkova (úpadcova) majetku, součástí konkursní podstaty a výkonem rozhodnutí ani nemůže být postižen; potud odvolací soud odkázal např. na rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný jako „Jc 2 Cdon 1703/96“ (tímto odkazem je zjevně míněn rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 1999, sp. zn. 2 Cdon 1703/96, uveřejněný pod číslem 26/2000 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále též jen „R 26/2000“).

2) Základ žalobcem uplatněného nároku vyplývá ze zvláštního ustanovení § 16 ZKV, v němž se sice odkazuje na „podmínky“ stanovené v § 42a obč. zák., avšak z porovnání obou ustanovení je zřejmé, že kdyby podal žalobu správce konkursní podstaty, nemohl by splnit všechny předpoklady uvedené v § 42a obč. zák. Žalobce v dané věci dokládal existenci vymahatelné pohledávky výpisem z protokolu o přezkumném jednání, podle nějž šlo o pohledávku uznanou v plné výši správcem konkursní podstaty úpadce (prodávajícího) a zjištěnou soudem. Tato skutečnost (zjištěná odvolacím soudem) ostatně nebyla mezi účastníky sporná. Odkaz na podmínky ustanovení § 42a obč. zák., obsažený v § 16 ZKV, je třeba chápat jako podklad pro jejich přiměřené užití v případě, že soud rozhoduje o žalobě v době, kdy trvá konkurs na majetek dlužníka. Uznaná pohledávka žalobkyně je na základě usnesení konkursního soudu pohledávkou zjištěnou a také vymahatelnou a jako taková je vymáhána v konkursním řízení vedeném na majetek prodávajícího. Odvolacímu soudu je samozřejmě známa judikatura k výkladu pojmu „vymahatelná“ pohledávka, zejména rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2285/2000 (jde o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2001, uveřejněný pod číslem 12/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R 12/2003“, který je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže a vydaná v době od 1. 1. 2001 – veřejnosti dostupný i na webových stránkách Nejvyššího soudu) nebo R 12/1998 (jde o rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13. 11. 1996, sp. zn. 15 Co 714/95, uveřejněný pod číslem 12/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R 12/1998“). Kdyby však u žaloby opírající se o ustanovení § 16 ZKV byl tento pojem důsledně vykládán tak, jak to činí žalovaný, bylo by označené ustanovení v podstatě zbytečné. Byla-li totiž neúčinnost odporovaného úkonu dlužníka vyslovena v době, kdy již byl prohlášen konkurs na majetek dlužníka, stává se majetek, který tímto úkonem ušel z dlužníkova (úpadcova) majetku součástí jeho konkursní podstaty a výkonem rozhodnutí nemůže být postižen (R 26/2000). Důvody pro přerušení řízení do skončení konkursního řízení nejsou dány, neboť je žalováno na neúčinnost kupní smlouvy vůči konkursní podstatě a po skončení konkursního řízení by vyslovení neúčinnosti už nemělo smysl.

3) K výkladu pojmu „právní úkon zkracující dlužníkovy věřitele“, se opakovaně vyjádřil Nejvyšší soud v řadě rozhodnutí; např. v rozsudku uveřejněném pod číslem 64/2002 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (jde o rozsudek ze dne 22. 1. 2002, sp. zn. 21 Cdo 549/2001 – dále jen „R 64/2002“). Tam uzavřel, že odpůrčí žalobě ve smyslu ustanovení § 42a obč. zák. lze vyhovět jen tehdy, je-li prokázáno (důkazní břemeno nese žalobce), že dlužníkův právní úkon zkracuje uspokojení pohledávky jeho věřitele. Dlužníkův právní úkon zkracuje pohledávku

věřitele zejména tehdy, jestliže vede ke zmenšení majetku dlužníka a jestliže v jeho důsledku nastalé zmenšení majetku má současně za následek, že věřitel nemůže dosáhnout uspokojení své pohledávky z majetku dlužníka, ačkoliv – nebýt tohoto úkonu – by se z majetku dlužníka alespoň zčásti uspokojil. V rozsudku uveřejněném pod číslem 30/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (jde o rozsudek ze dne 12. 6. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4333/2007 – dále jen „R 30/2009“) pak Nejvyšší soud vysvětlil, že ke zkrácení uspokojení vymahatelné pohledávky věřitele nemůže dojít, zmenší-li se sice majetek dlužníka, avšak vlastní-li dlužník navzdory odporovanému právnímu úkonu a dalším svým dluhům takový majetek, který sám o sobě postačuje k tomu, aby se z něho věřitel uspokojil. Tamtéž Nejvyšší soud uvedl, že neměl-li dlužníkův právní úkon za následek zmenšení jeho majetku, neboť za převedené věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty obdržel jejich obvyklou cenu nebo mu za ně byla jinak poskytnuta přiměřená (rovnocenná) náhrada, nemůže dojít ke zkrácení uspokojení věřitelovy pohledávky; i když má dluhy, nenastalo v důsledku tzv. ekvivalentního právního úkonu zmenšení dlužníkova majetku a k uspokojení věřitelovy pohledávky může sloužit dlužníkův majetek – i když změnil podobu svých aktiv – ve stejné hodnotě (ceně), jako kdyby k těmto právním úkonům nedošlo. Rozhodným okamžikem pro posouzení ekvivalentnosti převodu dlužníkových věcí, práv nebo jiných majetkových hodnot je jeho účinnost; u nemovitostí zapisovaných do katastru nemovitostí je jím den, k němuž nastaly účinky vkladu práva do katastru nemovitostí. O ekvivalentnost právního úkonu dlužníka jde jen tehdy, jestliže za převedené věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty se dlužníku opravdu (reálně) dostala jejich obvyklá cena nebo jiná skutečně přiměřená (rovnocenná) náhrada.

4) Poměřováno těmito judikatorními závěry Nejvyššího soudu se v projednávané věci úpadci reálně nedostala za převedený majetek přiměřená (rovnocenná) náhrada, neboť žalovaný na kupní cenu sjednanou ve výši 35 000 000 Kč zaplatil podle vlastních údajů toliko 6 000 000 Kč.

5) Kupní smlouvu uzavřely dvě právnické osoby jako osoby blízké vzhledem k totožnosti společníků a jednatelů (kteří jsou navíc sourozenci). Ustanovení § 42a obč. zák. nerozlišuje mezi fyzickými a právnickými osobami a není tak důvod k závěru, že mezi právnickými osobami, které utvářejí svou vůli prostřednictvím osob fyzických, nemůže být dán vztah osob blízkých (§ 853 obč. zák., ve spojení s § 116 obč. zák.). S ohledem na totožnost statutárních orgánů obou společností a na to, že jde o sourozence, lze předpokládat i to, že by kterákoliv z právnických osob pociťovala újmu utrpěnou druhou z nich jako újmu vlastní.

6) Odporovatelným je takový právní úkon dlužníka – lhostejno zda úplatný či bezúplatný – který učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám. Úmysl dlužníka cum animo fraudandi však není podmínkou odporovatelnosti tehdy, jestliže druhou stranou jsou osoby blízké dlužníkovi. Úmysl dlužníka zkrátit věřitele v takovém případě zákon předpokládá a je na osobě dlužníkovi blízké, aby prokázala opak, tj. že úmysl dlužníka zkrátit věřitele nemohla i při náležité pečlivosti poznat (R 26/2000). Žalovaný ani nemůže v projednávané věci prokázat, že úmysl dlužníka zkrátit věřitele nemohl v době uzavření kupní smlouvy předpokládat, respektive při vyvinutí náležité pečlivosti poznat. Společníci a jednatelé obou smluvních stran, jak prodávajícího (úpadce), tak žalované (kupující) jsou bratři. Kromě toho nelze přehlédnout ani časový sled jednotlivých kroků, jak byl ve věci zjištěn. Nynější úpadce měl při zápisu do obchodního rejstříku sídlo v Mikulově a z obsahu spisu je evidentní, že měl v Mikulově též majetek (sporné nemovitosti), tam také vyvíjel činnost patřící do předmětu podnikání (mimo jiné provozování čerpacích stanic). Jeho společníci a jednatelé měli v Mikulově bydliště. Bez rozumného vysvětlení došlo dne 17. 3. 1998 k přenesení sídla společnosti do Hradce Králové (k čemuž P. M. ve své výpovědi před soudem prvního stupně uvedl, že to pro ně „bylo výhodnější“). Krátce nato byla založena a 30. 4. 1998 vznikla nová společnost (žalovaný) a k uvedenému dni byli společníky i jednateli oba

jmenovaní. Dne 29. 5. 1998 byla uzavřena kupní smlouva, kterou byly nemovitosti převedeny na žalovaného, přičemž převážnou část kupní ceny žalovaný nezaplatil. Uvedený sled jednotlivých kroků vyvolává důvodný závěr, že šlo o úmyslné machinace s majetkem budoucího úpadce a o snahu vyvést majetek ze společnosti. Důvody odložení trestního stíhání nemohou tyto závěry nikterak změnit; tvrzení žalovaného, že k celé této transakci došlo na přání budoucího nájemce a provozovatele čerpací stanice, není právně rozhodné. Usnesením (výrokem ani odůvodněním) o odložení trestního stíhání není odvolací soud vázán (§ 135 odst. 1 o. s. ř.).

7) Z výše uvedeného vyplývá, že žaloba byla podána včas a žalobcova pohledávka vůči úpadci je vymahatelná. Tím, že došlo k vyvedení nemovitého majetku značné hodnoty „ze společnosti" (správně „z majetku") úpadce, aniž se úpadci dostalo ekvivalentního protiplnění, došlo ke zkrácení věřitelů dlužníka (úpadce), aniž by mělo právní význam, jak by byl ten který z věřitelů v rámci konkursního řízení uspokojen (jak zvažoval soud prvního stupně). Jde o právní úkon učiněný mezi osobami blízkými.

8) Podmínky ustanovení § 16 ZKV a § 42a obč. zák. jsou tak splněny.

9) Pro úplnost lze odkázat na část odůvodnění stanoviska (občanskoprávního a obchodního kolegia) Nejvyššího soudu ze dne 13. 6. 2007, Opjn 8/2006, uveřejněného pod číslem 74/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „R 74/2007"), str. 460, kde se uvádí, že: „Za konkursu může odporovat právním úkonům dlužníka (úpadce) jen správce konkursní podstaty nebo některý z konkursních věřitelů, včetně těch, kteří nemají vykonatelnou pohledávku; věřitel, který není účastníkem konkursního řízení, takové právo nemá."

Proti měnícímu výroku rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, namítaje, že jsou dány dovolací důvody uvedené v § 241a odst. 2 a 3 o. s. ř., tedy, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (odstavec 2 písm. a/), že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (odstavec 2 písm. b/) a že vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování (odstavec 3) a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení, případně aby též rozhodl (dle ustanovení § 221 odst. 2 o. s. ř.) o tom, aby v dalším řízení věc projednal a rozhodl jiný senát.

Naplnění dovolacího důvodu dle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. spařuje dovolatel v tom, že odvolací soud se v rozporu s ustanovením § 243d o. s. ř., respektive ustanovením § 226 o. s. ř., neřídil závazným právním názorem vysloveným v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2010, č. j. 30 Cdo 2342/2008-415 (jde o rozsudek, jímž Nejvyšší soud zrušil předchozí /rovněž měnící/ rozsudek odvolacího soudu ze dne 17. 10. 2007, č. j. 11 Cmo 116/2007-372).

Konkrétně dovolatel uvádí, že napadené rozhodnutí, zejména jeho odůvodnění, odporuje ustanovení § 157 o. s. ř., když z něj není vůbec zřejmé, které skutečnosti má odvolací soud za prokázané, o které opřel svá skutková zjištění a o které nikoliv a zejména jakými úvahami se řídil při hodnocení důkazů. V tomto směru je rozhodnutí odvolacího soudu nepřesvědčivé a je spíše polemikou se závěry soudu prvního stupně, než rozhodnutím obsahujícím náležitosti dle ustanovení § 157 o. s. ř., dodává dovolatel.

K důkazu usnesením o odložení trestního stíhání dovolatel uvádí, že ač není soud vázán výrokem o odložení trestního stíhání, nelze pomíjet existenci rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. Odvolacímu soudu potud vytýká, že tento důkaz vůbec nezhodnotil, ani neuvedl, proč tak neučinil. Nadto dovolatel namítá, že odložení trestního stíhání „nelze brát k tíži žalovaného", neboť vůbec nejde o relevantní informaci.

Na druhou stranu – pokračuje dovolatel – dospěl odvolací soud při zjevné absenci jakéhokoliv důkazu k závěru či skutkovým zjištěním o „úmyslných machinacích s majetkem budoucího úpadce a snaze vyvést majetek ze společnosti“ a vyšel ve svém rozhodnutí ze skutkových zjištění, která jsou pouhou spekulací a nemají podle obsahu spisu oporu v provedeném dokazování.

Dovolatel poukazuje na to, že původním věřitelem byla společnost B., která žalovanému prodloužila splatnost pohledávek a spolu s ostatními věřiteli souhlasila s převedením, neboli vyvedením, nemovitostí žalovaného na novou společnost za účelem jejich následného pronájmu, a to s cílem z tohoto uspokojit věřitele. Základním požadavkem potenciálních nájemců, jmenovitě společnosti E., byl totiž nájemní vztah s novou, minulostí nezatíženou, společností. Společnost E. předložila nabídku na pronájem, za který předpokládala předem uhradit cca 75 000 000 Kč, avšak následně, na pokyn zahraničního společníka, od záměru tohoto pronájmu upustila. S ohledem na tuto novou skutečnost a ve snaze situaci řešit předložil dovolatel nabídku pronájmu právnímu nástupci společnosti B., společnosti S., se kterou bylo mnohokrát jednáno, avšak bezúspěšně. Společnost S. totiž upřednostňovala řešení pouze vlastních pohledávek, bez ohledu na ostatní věřitele.

Až po prohlášení konkursu na majetek žalovaného (správně M., spol. s r. o. v likvidaci), odrážejícím jeho aktuální a známou majetkovou situaci, nabyl pohledávku současný žalobce – obchodník s pohledávkami, který účelově začal tvrdit a namítat machinace s majetkem, i když prodej nemovitého majetku byl věřiteli žalovaného (správně věřiteli M., spol. s r. o. v likvidaci) schválen, a to včetně právního předchůdce žalobce. Žalobce, ač v době převodu majetku nebyl „věřitelem žalovaného (správně M., spol. s r. o. v likvidaci) a jeho právní předchůdce“, v této době s postupem souhlasil, z čehož je zřejmé, že se námitek proti tomuto vzdal; vznáší tedy námitky, které nemá, neboť vůči žalovanému má jen takové námitky, které měl původní věřitel – společnost B.

Závěr odvolacího soudu, že došlo ke zkrácení uspokojení vymahatelné pohledávky, je podle dovolatele pouhou spekulací, která nemá podle obsahu spisu oporu v provedeném dokazování. Žalobce nejenže nedisponuje žádnou vymahatelnou pohledávkou, ale navíc bylo prokázáno, že žalovaným byly vypořádány zástavy ve výši 49 000 000 Kč a uhrazeno 6 000 000 Kč a 8 000 000 Kč, jakožto cena za postoupení pohledávky, tj. dohromady bylo plněno do konkursní podstaty úpadce 63 000 000 Kč, i když cena převedených nemovitostí činila dle znaleckého posudku 35 000 000 Kč. Vypořádáním zástavních věřitelů, tedy věřitelů s tzv. lepším postavením v konkursním řízení, ve kterém by v dané době obdrželi celý výtěžek zpeněžení přednostně před ostatními věřiteli, tedy i před žalobcem, byl vytvořen předpoklad vyššího poměrného uspokojení věřitelů s ostatními pohledávkami. Výsledkem dokazování tak bylo, že k žádnému zkrácení uspokojení vymahatelné pohledávky nedošlo, když se postavení věřitelů nezhoršilo. Naopak úplným uspokojením oddělených věřitelů se postavení věřitelů zlepšilo, neboť získali výhodnější postavení věřitelé ostatní.

Odvolací soud však – pokračuje dovolatel – porušil zejména ustanovení § 243d o. s. ř. Jsa vázán právním názorem dovolacího soudu sice provedl důkaz kupní smlouvou a výpisem z obchodního rejstříku, avšak žádný další důkaz již ve věci neprovedl a pouze na základě shora zmíněných listin rozhodl ve věci odlišně od soudu prvního stupně, přestože obsah listin, které odvolací soud provedl k důkazu, byl účastníkům znám a odvolací soud z nich nemohl učinit nová skutková zjištění v takovém rozsahu, aby zakládala podklad pro nové rozhodnutí ve věci odlišné od rozhodnutí soudu prvního stupně. Dovolatel v této souvislosti poukazuje na ustanovení § 213, § 213a, § 213b a § 118a o. s. ř. a namítá, že odvolací soud jej podle § 118a o. s. ř. nijak nepoučil a obešel tak procesní postup, čímž nejenže postupoval v rozporu se zásadou legitimního očekávání, ale zkrátil žalovaného na jeho právech a řízení postihl vadou.

Odvolací soud – jenž dospěl k závěru, že rozhodnutí soudu prvního stupně bylo „kusé“ a „nepřesvědčivé“ a že se soud prvního stupně ani nevypořádal s tvrzeními žalobce ohledně existence vymahatelné pohledávky – se s odkazem na ustanovení § 6 o. s. ř. rozhodl postupovat tak, aby

ochrana práv byla rychlá a účinná, namísto toho, aby rozhodnutí soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Tím však po 11 letech sporu navíc porušil základní právo účastníka dle článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina"), neboť zatížil opětovně řízení vadou spočívající v odnětí možnosti jednat před soudem ve dvoustupňovém řízení.

Dovolatel přitom už zcela pomíjí – uvádí se v závěru dovolání – že podstatné pasáže odůvodnění dovoláním napadeného rozhodnutí jsou gramaticky zcela totožné, přestože odvolací soud v mezidobí provedl důkazy předmětnými listinami. Lze tedy důvodně uvažovat o tom, že odvolací soud pouze formálně naplnil ustanovení § 243d o. s. ř. pouhým konstatováním obsahu listin, avšak ve skutečnosti rozhodl stejně, jako kdyby dokazování ani neprováděl.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud se nejprve zabýval otázkou rozhodného znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení.

Jakkoliv předchozí (zrušující) rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2010 vyšel z pozdějšího rozhodného znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (než k 31. 12. 2007), v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. 29 Cdo 3375/2010, uveřejněném pod číslem 41/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 41/2011") byl následně zformulován závěr, podle kterého (s přihlédnutím k § 432 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení /insolvenčního zákona/) spor vyvolaný konkursem prohlášeným podle zákona č. 328/1991 Sb. soud projedná a rozhodne podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2007, bez zřetele k tomu, že řízení o tomto sporu bylo zahájeno žalobou podanou po 1. 1. 2008, případně žalobou podanou po 1. 7. 2009. Týž závěr se (pro spor vyvolaný konkursem prohlášeným podle zákona č. 328/1991 Sb.) následně podává z rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia (dále jen „velký senát") Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2010, sp. zn. 31 Cdo 3620/2010, uveřejněného pod číslem 70/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále z rozsudku velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. 31 Cdo 4545/2008, uveřejněného pod číslem 84/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, z rozsudku velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2012, sp. zn. 31 Cdo 3986/2009, uveřejněného pod číslem 67/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a z rozsudku velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 16. 1. 2013, sp. zn. 31 Cdo 1571/2010, uveřejněného pod číslem 39/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

To, že spory z odpůrčích žalob podle § 16 ZKV, podaných za trvání konkursu na majetek úpadce (dlužníka) správcem konkursní podstaty nebo některým z konkursních věřitelů, jsou spory vyvolanými konkursem (incidenčními spory), přitom Nejvyšší soud ozřejmil ve výše označeném stanovisku (v R 74/2007).

Jelikož odpůrčí žaloba podaná v této věci je odpůrčí žalobou podle § 16 ZKV, podanou za trvání konkursu na majetek úpadce jeho konkursním věřitelem (žalobcem), je pro dovolací řízení v této věci rozhodným (stejně jako pro řízení před odvolacím soudem) občanský soudní řád ve znění účinném do 31. 12. 2007.

Dovolání v této věci pak je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.

I. K dovolacímu důvodu dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.

Nejvyšší soud se nejprve zabýval tím, zda je dán dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Přitom předesílá (vzhledem k tomu, že dovolatel uplatňuje všechny tři dovolací důvody uvedené v §

241a odst. 2 a 3 o. s. ř.), že ve vztahu mezi jednotlivými dovolacími důvody taxativně vypočtenými v § 241a odst. 2 a 3 o. s. ř. neplatí vztah příčiny a následku (z existence jednoho nelze usuzovat na naplnění druhého).

V mezích dovolacího důvodu dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. dovolací soud zkoumá, zda právní posouzení věci obstojí na základě v řízení učiněných skutkových závěrů, bez zřetele k tomu, že tyto skutkové závěry jsou rovněž zpochybněny prostřednictvím dovolacího důvodu dle ustanovení § 241a odst. 3 o. s. ř. (srov. shodně např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. 29 Odo 268/2003, uveřejněného pod číslem 19/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Podle ustanovení § 16 ZKV právo odporovat právním úkonům za podmínek stanovených v § 42a obč. zák. může uplatnit správce podstaty nebo konkursní věřitel (odstavec 1). Právo odporovat právním úkonům lze uplatnit nejen proti osobám, které s úpadcem sjednaly odporovatelný právní úkon, nýbrž i proti jejich dědicům; proti třetím osobám jen tehdy, jestliže jim byly známy okolnosti odůvodňující odporovatelnost právním úkonům proti jejich právnímu předchůdci (odstavec 2). Odporovatelným právním úkonem nemůže být vyrovnána vzájemná pohledávka odpůrce proti úpadci (odstavec 3). Vše, o co byl odporovatelným právním úkonem dlužníkův majetek zkrácen, musí být vráceno do podstaty, a není-li to možné, musí být poskytnuta peněžitá náhrada (odstavec 4).

Dle ustanovení § 42a obč. zák. věřitel se může domáhat, aby soud určil, že dlužníkovy právní úkony, pokud zkracují uspokojení jeho vymahatelné pohledávky, jsou vůči němu právně neúčinné. Toto právo má věřitel i tehdy, je-li nárok proti dlužníkovi z jeho odporovatelného úkonu již vymahatelný anebo byl-li již uspokojen (odstavec 1). Odporovat je možné právním úkonům, které dlužník učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám, a právním úkonům, kterými byli věřitelé dlužníka zkráceni a k nimž došlo v posledních třech letech mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými (§ 116, 117), nebo které dlužník učinil v uvedeném čase ve prospěch těchto osob, s výjimkou případu, když druhá strana tehdy dlužníkův úmysl zkrátit věřitele i při náležité pečlivosti nemohla poznat (odstavec 2). Právo odporovat právním úkonům lze uplatnit vůči osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn, nebo které vznikl z odporovatelného úkonu dlužníka prospěch (odstavec 3). Právní úkon, kterému věřitel s úspěchem odporoval, je vůči němu neúčinný potud, že věřitel může požadovat uspokojení své pohledávky z toho, co odporovatelným právním úkonem ušlo z dlužníkova majetku; není-li to dobře možné, má právo na náhradu vůči tomu, kdo měl z tohoto úkonu prospěch (odstavec 4).

V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání a občanského zákoníku již v době uzavření kupní smlouvy (29. 5. 1998) a prohlášení konkursu na majetek úpadce (23. 4. 1999) a později nedoznalo změn.

Jak Nejvyšší soud shrnul již v rozsudku ze dne 5. 6. 2008, sp. zn. 29 Odo 802/2006, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 11, ročníku 2008, pod číslem 165, rozhodovací praxe Nejvyššího soudu se při výkladu ustanovení § 42a obč. zák. ustálila v těchto závěrech:

> 1) K odpůrčí žalobě je aktivně věcně legitimován jen ten, kdo měl za dlužníkem pohledávku v době, kdy byl učiněn odporovaný právní úkon, a to i pohledávku nesplatnou nebo pohledávku, která má na základě vzniklého závazkového právního vztahu vzniknout až v budoucnu. Pohledávka za dlužníkem přitom nemusí být v této době ještě vymahatelná; z hlediska věcné legitimace k odpůrčí žalobě postačuje, aby pohledávka za dlužníkem byla vymahatelná alespoň v době rozhodnutí soudu o podané odpůrčí žalobě (R 64/2002).
>
> 2) Odpůrčí žalobě lze vyhovět, jen je-li prokázáno (důkazní břemeno nese žalobce), že dlužníkův právní úkon zkracuje uspokojení pohledávky jeho věřitele. Dlužníkův právní úkon zkracuje pohledávku věřitele zejména tehdy, jestliže vede ke zmenšení majetku dlužníka a

jestliže v jeho důsledku nastalé zmenšení majetku má současně za následek, že věřitel nemůže dosáhnout uspokojení své pohledávky z majetku dlužníka, ačkoliv – nebýt tohoto úkonu – by se z majetku dlužníka alespoň zčásti uspokojil (R 64/2002).

3) Ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. neváže odporovatelnost právního úkonu dlužníka na zkrácení uspokojení konkrétní vymahatelné pohledávky. Je proto nerozhodné, zda úmysl dlužníka směřoval ke zkrácení všech jeho věřitelů nebo jen některých z nich, popřípadě zda dlužník činil právní úkon, aniž by jeho úmysl zkrátit své věřitele vůbec směřoval vůči konkrétním osobám, které proti němu mají pohledávku (R 64/2002, jakož i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2000, sp. zn. 31 Cdo 417/99, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 10, ročník 2000, pod číslem 104).

4) Odporovatelným je takový právní úkon dlužníka, který učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám; břemeno tvrzení a důkazní břemeno v tomto směru nese věřitel. Prokázání úmyslu dlužníka *cum animo fraudandi* není podmínkou odporovatelnosti tehdy, jestliže „druhou stranou" jsou osoby dlužníkovi blízké; úmysl dlužníka zkrátit jeho věřitele v takovémto případě zákon předpokládá a je na osobách dlužníkovi blízkých, aby prokázaly opak, tj. že úmysl dlužníka zkrátit věřitele nemohly i při náležité pečlivosti poznat (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 417/99).

5) Osoba dlužníkovi blízká se může ve smyslu ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. ubránit odpůrčí žalobě, jen jestliže prokáže, že o dlužníkově úmyslu zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele nevěděla a ani nemohla vědět, přestože vyvinula „pečlivost" k poznání tohoto dlužníkova úmyslu a šlo o „náležitou pečlivost". Vynaložení náležité pečlivosti předpokládá, že osoba dlužníkovi blízká vykonala s ohledem na okolnosti případu a s přihlédnutím k obsahu právního úkonu dlužníka takovou činnost (aktivitu), aby dlužníkův úmysl zkrátit věřitele, který tu byl v době odporovaného právního úkonu, z jejích výsledků poznala, tj. aby se o tomto úmyslu dozvěděla (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1912/2000, uveřejněný pod číslem 35/2002 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

6) Právnická osoba se ve smyslu ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. považuje za osobou blízkou dlužníku, který je fyzickou osobou, je-li dlužník jejím statutárním orgánem (členem statutárního orgánu), jakož i tehdy, je-li dlužník společníkem, členem nebo zaměstnancem této právnické osoby (popřípadě má-li k ní jiný obdobný vztah) a současně, kdyby důvodně pociťoval újmu, kterou utrpěla právnická osoba, jako újmu vlastní (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 8. 2002, sp. zn. 21 Cdo 2192/2001, uveřejněný pod číslem 53/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

7) U právních úkonů, na jejichž základě práva vznikají vkladem do katastru nemovitostí, lze ve smyslu ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. považovat za dlužníkem učiněný právní úkon, popř. za právní úkon, k němuž došlo mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými, jen takový právní úkon, na jehož základě bylo vloženo právo do katastru nemovitostí. Tříleté lhůty pro uplatnění práva odporovat právním úkonům dlužníka proto v těchto případech počínají běžet dnem následujícím po dni, ke kterému vznikly účinky vkladu práva do katastru nemovitostí (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2000, sp. zn. 31 Cdo 619/2000, uveřejněný pod číslem 41/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

8) Byla-li neúčinnost odporovaného úkonu dlužníka vyslovena (podle § 42a obč. zák.) v době, kdy již byl prohlášen konkurs na majetek dlužníka, stává se majetek žalovaného, který dohodou ušel z dlužníkova (úpadcova) majetku, součástí konkursní podstaty úpadce a výkonem rozhodnutí nemůže být postižen (R 26/2000). Tento účinek rozhodnutí o odpůrčí žalobě nastane, i když úpadcův věřitel (jako osoba, která odpůrčí žalobu podala) svou vymahatelnou

pohledávku do konkursu vůbec nepřihlásí (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 29 Odo 782/2003, uveřejněný pod číslem 30/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

V rozsudku sp. zn. 29 Odo 802/2006 Nejvyšší soud dále vysvětlil, že úprava odporovatelnosti obsažená v § 16 ZKV stanoví od výše uvedených postupů odchylky popsané ve výše již označeném stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu (v R 74/2007) a to mimo jiné i tak, že:

1) Za konkursu může odporovat právním úkonům dlužníka (úpadce) jen správce konkursní podstaty nebo některý z konkursních věřitelů, včetně těch, kteří nemají vykonatelnou pohledávku; věřitel, který není účastníkem konkursního řízení, takové právo nemá (R 74/2007, str. 460 /740/).

2) Výnos z odporovatelných právních úkonů dlužníka (úpadce) musí být vrácen do konkursní podstaty, a to buď v naturální podobě (tedy tak, že do konkursní podstaty musí být vráceno to, co z ní ušlo odporovatelným právním úkonem úpadce), nebo (pokud naturální plnění není možné) poskytnutím peněžité náhrady, jež se řídí pravidly o bezdůvodném obohacení (R 74/2007, str. 460 /740/).

A konečně Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. 29 Odo 802/2006 ozřejmil, že u majetku, který má být do konkursní podstaty navrácen v naturální podobě (typicky u věcí), správce konkursní podstaty práva k němu nabytá v důsledku sporu o odpůrčí žalobě realizuje soupisem (vlastníkem věci formálně zůstává žalovaný z odpůrčí žaloby). Není-li v průběhu konkursu takový majetek zpeněžen, navrací se zrušením konkursu do dispoziční sféry vlastníka (žalovaného z odpůrčí žaloby). Pravomocné rozhodnutí o odpůrčí žalobě podle § 16 ZKV však vůči této osobě působí i nadále (žádné ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání nebo jiného předpisu zákonné síly je nevylučuje), s účinky přisuzovanými obecně rozhodnutí soudu vydanému na základě žaloby podle § 42a obč. zák. Působí-li takové rozhodnutí za trvání konkursu ve prospěch všech konkursních věřitelů (bez zřetele k tomu, že odpůrčí žalobu podle § 16 ZKV podal jen některý z nich nebo že ji podal jen správce konkursní podstaty), pak odtud plyne závěr, že po zrušení konkursu jsou z takového titulu oprávněnými pro účely výkonu rozhodnutí nebo exekuce všichni, kdož v době zrušení konkursu byli konkursními věřiteli.

Tamtéž rovněž uzavřel, že odpůrčí žalobou podle § 16 ZKV se správce konkursní podstaty úpadce nebo některý z konkursních věřitelů úpadce může úspěšně domáhat určení, že právní úkon úpadce je neúčinný vůči jeho konkursním věřitelům.

Na základě takto ustavených judikatorních východisek Nejvyšší soud přezkoumal – v mezích vytyčených dovolací argumentací – právní posouzení věci odvolacím soudem, přičemž učinil následující závěry:

1) K věcné legitimaci žalobce.

O tom, že při výkladu ustanovení § 42a obč. zák. v mimokonkursních souvislostech se podle ustálené judikatury rozumí „vymahatelnou“ pohledávkou pohledávka „vykonatelná“, není pochyb (srov. R 12/1998 a R 12/2003).

Stejně tak je ovšem v konkursních souvislostech judikatorně ustálen závěr, že podle § 16 ZKV je k podání odpůrčí žaloby věcně legitimován i věřitel, který nemá vykonatelnou pohledávku (R 74/2007, str. 460 /740/).

Zjevně chybné jsou naopak úvahy, jimiž odvolací soud konstruuje „vymahatelnost“ žalobcovy

nevykonatelné pohledávky z toho, že byla v konkursním řízení vedeném na majetek úpadce zjištěna (jelikož ji nepopřel správce konkursní podstaty ani žádný z věřitelů). Legitimaci k podání odpůrčí žaloby podle § 16 ZKV totiž konkursní věřitel má bez zřetele k tomu, že jeho pohledávka dosud nebyla v konkursu zjištěna (např. proto, že přezkumné jednání o jeho pohledávce dosud neproběhlo nebo že na základě popěrného úkonu správce konkursní podstaty nebo jiného konkursního věřitele stále vede spor o pravost pohledávky). Ostatně, ani v konkursu zjištěná nevykonatelná pohledávka by se po zrušení konkursu nestala vykonatelnou (v režimu § 45 odst. 2 ZKV na základě seznamu přihlášek), kdyby ji popřel úpadce (srov. za mnohá např. usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2012, sp. zn. 31 Cdo 374/2010, uveřejněné pod číslem 82/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Nemístné jsou i úvahy odvolacího soudu opírající se o R 26/2000, jelikož to neřešilo odpůrčí žalobu podanou „konkursním věřitelem“ podle § 16 ZKV po prohlášení konkursu na majetek úpadce, nýbrž odpůrčí žalobu podanou „věřitelem“ před prohlášením konkursu na majetek úpadce (zabývalo se podmínkami, za nichž lze v řízení o takové žalobě pokračovat po prohlášení konkursu a tím, jak má být poté upraven výrok soudního rozhodnutí).

S přihlédnutím k dikci § 16 odst. 1 ZKV i závěrům obsaženým v R 74/2007 však musí být splněna podmínka, že odpůrčí žalobu podává „konkursní věřitel“, včetně toho, že žalobce je „konkursním věřitelem“ i v době, kdy soud rozhoduje o odpůrčí žalobě (§ 154 odst. 1 o. s. ř.). V tomto ohledu se však odvolací soud věcí nezabýval a ani po skutkové stránce nevyšlo v řízení najevo, že stávající žalobce je „konkursním věřitelem“.

Podle obsahu spisu původním žalobcem v této věci byla společnost S (ve vztahu k ní odvolací soud také uzavřel, že do konkursu vedeného na majetek úpadce přihlásila nevykonatelnou pohledávku třetí /tehdy/ třídy v celkové výši 33 034 624,60 Kč, kterou správce konkursní podstaty uznal v plné výši a která byla v konkursu zjištěna).

O tom, že na místo společnosti S coby stávajícího žalobce vstupuje do řízení jako nabyvatel práva (postupník na základě smlouvy o postoupení pohledávky ze dne 17. 10. 2001) nynější žalobce, rozhodl Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích v této věci usnesením ze dne 26. 11. 2001. Jakkoliv poté, co označené usnesení nabylo právní moci, lze mít za právně nevýznamné, že ve sporech vyvolaných konkursem, v nichž se legitimace účastníků řízení na straně žalobce nebo žalovaného odvíjí od jejich postavení „konkursního věřitele“ úpadce, soud v případě procesního nástupnictví u těchto osob usnesení podle § 107a o. s. ř. nevydává (srov. *mutatis mutandis* usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2003, sp. zn. 29 Odo 223/2003, uveřejněné pod číslem 82/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), ani tak nemohl odvolací soud vyhovět žalobě proti novému žalobci, aniž by po skutkové stránce postavil najisto, že se na stejném základě stal nový žalobce v konkursním řízení vedeném na majetek úpadce konkursním věřitelem namísto dosavadního konkursního věřitele (společnosti S).

Právní posouzení věci odvolacím soudem je v dotčeném ohledu neúplné a proto i nesprávné.

2) K námitce, podle které právní předchůdce žalobce s uzavřením kupní smlouvy souhlasil.

Potud Nejvyšší soud odkazuje na výše provedené shrnutí z rozsudku sp. zn. 29 Odo 802/2006, konkrétně na bod 3) o tom, že ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. neváže odporovatelnost právního úkonu dlužníka na zkrácení uspokojení konkrétní vymahatelné pohledávky. Je proto nerozhodné, zda úmysl dlužníka směřoval ke zkrácení všech jeho věřitelů nebo jen některých z nich, popřípadě zda dlužník činil právní úkon, aniž by jeho úmysl zkrátit své věřitele vůbec směřoval vůči konkrétním osobám, které proti němu mají pohledávku. Tento závěr (jenž činí uplatněnou námitku nedůvodnou) platí tím více v případech odpůrčí žaloby podle § 16 ZKV, neboť konkursní věřitel ji podává nikoliv

jen s účinky pro sebe (se žalobou na vyslovení neúčinnosti právního úkonu úpadce jen vůči své osobě by nemohl uspět), nýbrž ve prospěch všech konkursních věřitelů (srov. opět i R 74/2007, str. 462 /742/).

Dlužno dále dodat, že z hlediska oprávněných zájmů žalujícího věřitele je nepochybně podstatné i to, zda kupní smlouva vskutku byla tzv. ekvivalentním právním úkonem dlužníka. Jak totiž Nejvyšší soud ozřejmil v R 30/2009 (z nějž vychází napadené rozhodnutí), pro závěr, že se dlužníkův majetek následkem převodu věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty na jiného nesnížil, není bez dalšího významný jen obsah smlouvy nebo jiného ujednání.

3) K výkladu pojmu „právní úkon zkracující dlužníkovy věřitele“.

Úvahy odvolacího soudu, opírající se o závěry obsažené v R 64/2002 a R 30/2009, vyústily v názor, že kupní smlouva byla právním úkonem zkracujícím věřitele pozdějšího úpadce (že nešlo o tzv. ekvivalentní právní úkon dlužníka) proto, že pozdějšímu úpadci se reálně nedostala za převedený majetek přiměřená (rovnocenná) náhrada, neboť žalovaný na kupní cenu sjednanou ve výši 35 000 000 Kč zaplatil podle vlastních údajů toliko 6 000 000 Kč.

K tomu Nejvyšší soud uzavírá, že k závěrům o povaze tzv. ekvivalentního právního úkonu dlužníka, obsaženým v R 30/2009, se v konkursních souvislostech připojil např. v rozsudku ze dne 29. 4. 2010, sp. zn. 29 Cdo 4886/2007, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 1, ročník 2011, pod číslem 10 (v něm dovodil, že dlužník, který – ač nemá jiný majetek postačující k uspokojení svých věřitelů – poté, co jako prodávající uzavřel se svým věřitelem jako kupujícím kupní smlouvu o prodeji movitých věcí, uzavřel s kupujícím dohodu o započtení kupní ceny proti pohledávce kupujícího, učinil právní úkon /kupní smlouvu/, který ve smyslu ustanovení § 42a obč. zák. zkracuje dlužníkovy věřitele neboť v době účinnosti kupní smlouvy se dlužníku za prodaný majetek nedostalo žádného skutečného /reálného/ protiplnění, z nějž by mohli dlužníkovi věřitelé uspokojit své pohledávky).

I ze skutkových reálií, z nichž vyšlo R 30/2009, je ovšem patrno, že závěr, že kupní smlouva, kterou dlužník (pozdější úpadce) prodal sporné nemovitosti dovolateli, je zkracujícím právním úkonem dlužníka, nelze učinit jen na základě prostého konstatování, že ze sjednané (formálně ekvivalentní) kupní ceny ve výši 35 000 000 Kč zaplatil dovolatel toliko 6 000 000 Kč.

Podstatné je vysvětlit, proč nedošlo k vymožení zbytku kupní ceny; právě to je skutečnost rozhodná pro posouzení, zda ve výsledku šlo o zkracující právní úkon dlužníka. Zjednodušující úvaha odvolacího soudu (jenž žádné další skutkové či právní závěry na dané téma nečinil), vede k absurdnímu (a zjevně nesprávnému) závěru, že pokaždé, když kupující nedoplatí prodávajícímu sjednanou kupní cenu, půjde ze strany prodávajícího o zkracující právní úkon.

Právní posouzení věci odvolacím soudem, jenž skutečnosti rozhodné pro posouzení, zda kupní smlouva je zkracujícím právním úkonem dlužníka, nezkoumal, tudíž neobstojí.

3) K tomu, zda kupní smlouvu uzavřely dvě právnické osoby jako osoby blízké.

Tento závěr odvolacího soudu dovolání nezpochybňuje. Nejvyšší soud proto jen pro úplnost (v zájmu celistvosti výkladu zkoumané problematiky v rovině právní) dodává, že k tomu, aby bylo možné dovodit, že úmysl dlužníka (pozdějšího úpadce) *cum animo fraudandi* musel být znám druhé straně (dovolateli), postačí již úsudek, že za kupujícího (dovolatele) uzavírala kupní smlouvu fyzická osoba, která byla v téže době současně jednatelem prodávajícího (byť za prodávajícího uzavřel kupní smlouvu druhý jednatel); dovozovat, že kupující a prodávající byli právnickými osobami sobě blízkými, nutné není.

II. K dovolacímu důvodu dle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř.

Podle ustanovení § 157 o. s. ř., není-li dále stanoveno jinak, soud v odůvodnění rozsudku uvede, čeho se žalobce (navrhovatel) domáhal a z jakých důvodů a jak se ve věci vyjádřil žalovaný (jiný účastník řízení), stručně a jasně vyloží, které skutečnosti má prokázány a které nikoliv, o které důkazy opřel svá skutková zjištění a jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil, proč neprovedl i další důkazy, jaký učinil závěr o skutkovém stavu a jak věc posoudil po právní stránce; není přípustné ze spisu opisovat skutkové přednesy účastníků a provedené důkazy. Soud dbá o to, aby odůvodnění rozsudku bylo přesvědčivé.

Dle ustanovení § 213 o. s. ř. odvolací soud není vázán skutkovým stavem, jak jej zjistil soud prvního stupně (odstavec 1). Odvolací soud může zopakovat dokazování, na základě kterého soud prvního stupně zjistil skutkový stav věci; dosud provedené důkazy zopakuje vždy, má-li za to, že je z nich možné dospět k jinému skutkovému zjištění, než které učinil soud prvního stupně (odstavec 2). K provedeným důkazům, z nichž soud prvního stupně neučinil žádná skutková zjištění, odvolací soud při zjišťování skutkového stavu věci nepřihlédne, ledaže by je zopakoval; tyto důkazy je povinen zopakovat, jen jestliže ke skutečnosti, jež jimi má být prokázána, soud prvního stupně provedl jiné důkazy, z nichž při zjišťování skutkového stavu vycházel (odstavec 3).

Ustanovení § 219a odst. 1 písm. b) o. s. ř. pak určuje, že odvolací soud rozhodnutí zruší, jestliže rozhodnutí není přezkoumatelné pro nesrozumitelnost nebo nedostatek důvodů.

Měřítkem toho, zda rozhodnutí soudu prvního stupně je či není přezkoumatelné, nejsou požadavky odvolacího soudu na náležitosti odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně, ale především zájem účastníků řízení na tom, aby mohli náležitě použít v odvolání proti tomuto rozhodnutí odvolací důvody. I když rozhodnutí soudu prvního stupně nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly – podle obsahu odvolání – na újmu uplatnění práv odvolatele (srov. v literatuře např. Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2009, str. 1769). Obdobně pak lze říci, že i když rozhodnutí odvolacího soudu nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly – podle obsahu dovolání – na újmu uplatnění práv dovolatele.

Nepřezkoumatelný je přitom rozsudek, jehož skutkové a právní závěry vycházejí z tzv. souhrnného zjištění, jímž se zjišťuje rozhodný skutkový stav současně na základě všech provedených důkazů, aniž se uvede, na základě kterých konkrétních důkazů se to které zjištění činí a z jakých důvodů, jakož i bez vysvětlení případných rozporů mezi nimi (srov. shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2001, sp. zn. 20 Cdo 2492/99, uveřejněný pod číslem 40/2002 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

V rozsudku ze dne 31. 8. 2000, sp. zn. 20 Cdo 1045/99, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 1, ročník 2001, pod číslem 14, pak Nejvyšší soud vysvětlil, že je-li rozhodnutí soudu prvního stupně nepřezkoumatelné, protože tento soud nerespektoval zásady uvedené v ustanoveních § 157 a § 132 o. s. ř., musí odvolací soud takové rozhodnutí zrušit; jestliže tak neučiní a přijme rozhodnutí ve věci samé, pak zatížil řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

V dané věci již odvolatel (žalobce) namítal v podaném odvolání (č. l. 340-349), že rozhodnutí soudu prvního stupně je nepřezkoumatelné, když se ohrazoval též proti závěrům, jež soud prvního stupně opíral o výpovědi P. M., M. M. a R. D.

Odvolací soud se již v měnícím rozsudku ze dne 17. 10. 2007 této otázce vyhnul tím, že se důkazy výpovědí P. M., M. M. a R. D. nezabýval vůbec.

K tomu Nejvyšší soud uvádí, že jeho zrušující rozsudek ze dne 27. 5. 2010 zjevně mířil především k

tomu, aby odvolací soud nečinil opačné skutkové závěry, aniž převyslechl osoby, z jejichž výpovědí dovozoval soud prvního stupně závěry pro žalovaného příznivé.

Jestliže totiž soud prvního stupně uzavřel, že výpovědi P. M., M. M. a R. D. jsou „podpůrným důkazem pro to, že prodejem nemovitosti nedošlo ke zkrácení věřitelů“, pak bylo povinností odvolacího soudu se s tímto hodnocením vypořádat (a pro účely možného jiného skutkového závěru uvedené osoby převyslechnout). Již tím, že odvolací soud rezignoval na snahu vysvětlit rozpor mezi hodnocením listinných důkazů a hodnocením výpovědí P. M., M. M. a R. D., sám zatížil své rozhodnutí nepřezkoumatelností a dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. tak byl uplatněn právem.

Nejvyšší soud si je vědom toho, že úloha odvolacího soudu byla ztížena nedbalým způsobem, jakým (třikrát) přistoupil k písemnému vyhotovení svého rozhodnutí soud prvního stupně. Očividnou absenci smysluplných zjištění o obsahu jednotlivých důkazů (včetně prakticky neexistujícího obsahu výpovědí P. M., M. M. a R. D.) však dozajista nebylo možné nahradit v odvolacím řízení prostou ignorancí těchto důkazů. To platí tím více, že např. podle výpovědi R. D. uskutečněné před soudem prvního stupně dne 27. 2. 2001 (č. l. 113), R. D. (jako likvidátor pozdějšího úpadce) postoupil pohledávku pozdějšího úpadce vůči dovolateli z titulu nedoplatku kupní ceny z kupní smlouvy ve výši 29 000 000 Kč společnosti E. C. za úplatu ve výši 8 500 000 Kč a že výpovědi označených osob mají být (dle soudu prvního stupně) těmi, jež (spolu)vyvracejí závěr, že kupní smlouva byla zkracujícím právním úkonem dlužníka.

U přípustného dovolání přihlíží Nejvyšší soud k vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, též z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.). Takovou vadou je podle obsahu spisu (a ve spojení s výše formulovanými závěry rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 802/2006) též podoba rozsudečného výroku, o kterém oba soudy rozhodovaly poté, co soud prvního stupně přiměl žalobce, aby jej takto formuloval.

Konkrétně jde o to, že odpůrčí žalobou podle § 16 ZKV se správce konkursní podstaty úpadce nebo některý z konkursních věřitelů úpadce může úspěšně domáhat určení, že „právní úkon úpadce je neúčinný vůči jeho konkursním věřitelům“ a nikoliv určení, že právní úkon je neúčinný „vůči konkursní podstatě“. Přitom Nejvyšší soud dodává, že k tomu, aby formulace rozsudečného výroku odpovídala závěrům obsaženým v rozsudku sp. zn. 29 Odo 802/2006, není nutná žádná další změna žaloby. Ze žaloby je jasně patrno, čeho se žalobce domáhá a to, aby rozsudečný výrok odpovídal ustálené judikatuře o povaze nároku, je věcí soudu, který o žalobě rozhoduje.

Jelikož napadené rozhodnutí zčásti neobstojí v rovině právní a je postiženo vadami, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud je, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), zrušil (s výjimkou prvního výroku o vedlejším účastenství), včetně závislého výroků o nákladech řízení (§ 242 odst. 2 písm. b/ o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí (opět včetně závislého výroku o nákladech řízení) a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 o. s. ř.).

Zkoumat, zda je dán též dovolací důvod dle § 241a odst. 3 o. s. ř., bylo za daného stavu věci nadbytečné.